

ЛЕКЦІЯ

ТЕМА: СУТНІСТЬ І ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

МЕТА: ознайомлення з поняттям, функціями та шляхами використання прибутку підприємства.

ОСНАЩЕННЯ:

- конспект лекції;
- роздатковий матеріал;
- наглядний матеріал.

ПЛАН ПРОВЕДЕННЯ ЛЕКЦІЇ:

1. Поняття та функції прибутку підприємства.
2. Види прибутку на підприємствах.
3. Формування чистого прибутку підприємства.

ПИТАННЯ ДЛЯ ВХІДНОГО КОНТРОЛЮ:

1. Основні завдання фінансової діяльності підприємства.
2. Ціль складання фінансового плану підприємства.
3. За який рахунок проводиться фінансування на підприємстві.
4. Кредит як основна форма фінансування підприємства.

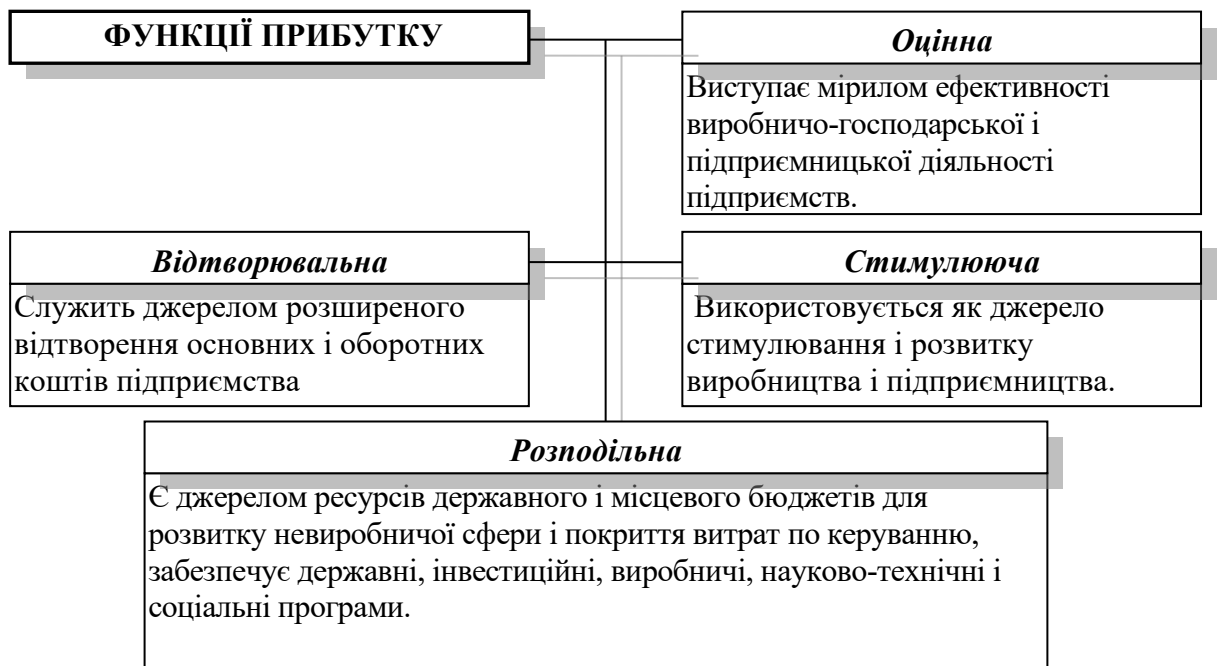
ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ:

- розібрати приклади розв'язання задач за темою за підручником Харів П.С. Економіка підприємства: Збірник задач і тестів, К. – 2001р., ст. 234-235;
- розв'язати завдання за темою № 1, 2 за підручником Харів П.С. Економіка підприємства: Збірник задач і тестів, К. – 2001р., ст. 235.

Прибуток - одна з форм вартості прибавочного продукту, що виступає як різниця між продажною ціною товару і витратами на його відтворення, джерело доходів бюджету, фінансування розширеного відтворення і стимулювання працівників.

Прибуток - узагальнюючий показник економічної ефективності підприємства.

У Законі України "Про підприємства України" зазначено, що на всіх підприємствах основним узагальнюючим показником фінансових результатів господарської діяльності є прибуток.

Рис. 1 Функції прибутку.

Походження прибутку споконвічно зв'язано з одержанням доходу (виторгу) підприємства від реалізації продукції (робіт, послуг) за цінами, що складається на основі попиту та пропозиції. Зв'язок між складовими доходу (виторгу) і виробничою собівартістю показана нижченаведеною схемою (мал.123).

Доход підприємства (виторг) від реалізації продукції (робіт, послуг) за винятком ПДВ, акцизного збору, інших чи зборів податків з обороту, а також інших відрахувань з доходу є чистим доходом підприємства.

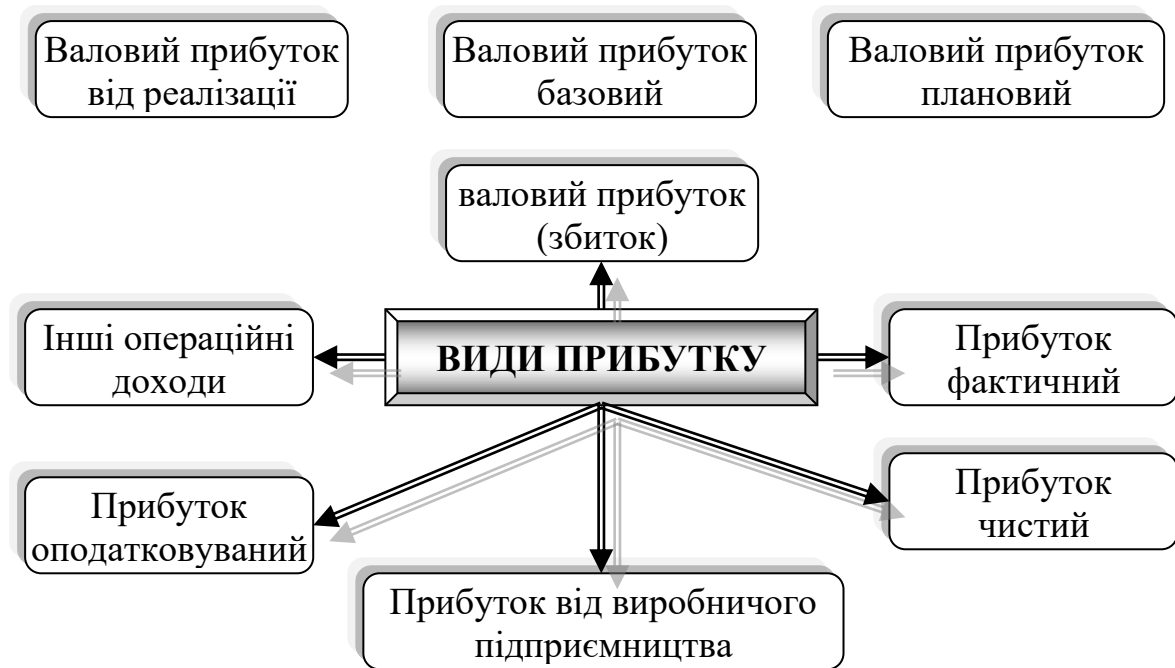
Собівартість виробництва (реалізації) продукції	Валовий прибуток

ПДВ	Акцизний збір	Інші відрахування з доходу	Чистий дохід (виторг) від реалізації продукції
Доход (виторг) від реалізації продукції			

Рис. 2 Склад доходу (виторгу) від реалізації продукції.

В умовах ринкової економіки значення прибутку величезне. Прагнення до її одержання орієнтує товаровиробників на збільшення обсягу виробництва продукції потрібної споживачу, зниження витрат на виробництво.

Однак економічна нестабільність, монопольне положення товаровиробників спотворює формування прибутку як чистого доходу, приводить до прагнення одержання доходів, головним чином, у результаті підвищення цін.

Рис. 3 Види прибутку на підприємстві.

Оціночним показником економічної активності підприємства від основної діяльності є показник **валового прибутку підприємства** ($\Pi_{ВП}$).

При плануванні **валовий прибуток (збиток)** ($\Pi_{В}$) розраховується як різниця між чистим доходом (виторгом) від реалізації ($\text{ЧД}_{П}$) і виробничою собівартістю продукції ($\text{С}_{П}$) чи як різниця між оптовою ціною продукції підприємства ($\text{Ц}_{ОПТ}$) і виробничою собівартістю одиниці продукції ($\text{С}_{ОД}$) помноженої на обсяг товару ($\text{Q}_{ТП}$).

$$П_B = ЧД_П - C_{ПР} = Q_{ПП} \cdot (Ц_{ОПТ} - C_{ОД})$$

Валовий прибуток від реалізації (П_{РП}) - частина грошового доходу, що утвориться в результаті виробничо-господарської діяльності. Розраховується як різниця між чистим доходом від реалізації продукції (ЧД_П) і собівартістю реалізованої продукції (C_Р).

$$П_{РП} = ЧД_П - C_P = Q \cdot (Ц_{ОПТ} - C_{Р.од})$$

де C_{Р.од} – собівартість одиниці реалізованої продукції, грн.

При розрахунках валового прибутку від реалізації продукції підприємства, що сплачують (крім ПДВ і акцизного збору) чи інші збори податки з обороту, віднімають їх з ЧД_П.

При розрахунках (плануванні, аналізі господарсько-економічної діяльності) використовуються такі види прибутку.

Валовий прибуток базовий (П_О) - очікуваний валовий прибуток звітного року; використовується для розрахунку базової рентабельності при визначенні прибутку аналітичним методом на майбутній рік по підприємствах, що виготовляє різноманітний асортимент виробів, коли не відома кількість і собівартість по номенклатурних позиціях.

Валовий прибуток плановий (П_П) - загальна сума валового прибутку, що підприємство повинне одержати в планованому періоді від виробничої діяльності. Плановий прибуток визначається або методом прямого рахунка з урахуванням усіх видів продукції і діяльності, планової собівартості в оптовій чи іншій цінах, або аналітичним методом на основі показника витрат на 1 грн. товарної продукції, або з використанням показника базової рентабельності.

Оціночним показником економічної ефективності підприємства від виробничого підприємництва (операційна діяльність) є **прибуток (збиток)**.

Прибуток від виробничого підприємництва є фінансовим результатом від операційної діяльності і визначається як алгебраїчна сума валового прибутку (збитку), іншого операційного доходу, адміністративних витрат, витрат на збут і інші операційні витрати.

$$П_{ОД} = П_{РП} + Д_{ОП} - Р_{АУ} - Р_{СБ} - Р_{ОП}$$

де П_{ОД} - прибуток від операційної діяльності;

P_{PP} - валовий прибуток від реалізації продукції;

D_{OP} - доход від іншої операційної діяльності;

P_{AU} , P_{CB} , P_{OP} – відповідно адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні витрати.

Інші операційні доходи (D_{OP}) визначаються сумою: доходів від операційної оренди; доходів від операційних курсових різниць; відшкодування раніше списаних активів; доходів від реалізації запасів і т.п.

Підприємства, що здійснюють будь-які види діяльності, визначають показники оподаткованого, чистого і фактичного прибутку.

Прибуток оподатковуваний - прибуток, що підлягає оподаткуванню.

Прибуток чистий (P_P) - частина прибутку від усіх видів діяльності, що залишається на підприємстві після сплати податків і інших платежів і поступає в повне його розпорядження. Підприємство самостійне визначає напрямок використання чистого прибутку, якщо інше не передбачено статутом. Частина чистого прибутку може передаватися у власність трудового колективу підприємства, порядок розподілу якої визначається радою підприємства. Приналежна кожному члену трудового колективу сума чистого прибутку утворить його внесок і на неї можуть бути видані акції, по яких підприємство виплачує працівнику відсотки (дивіденди) у розмірах і порядку, обумовлених статутом.

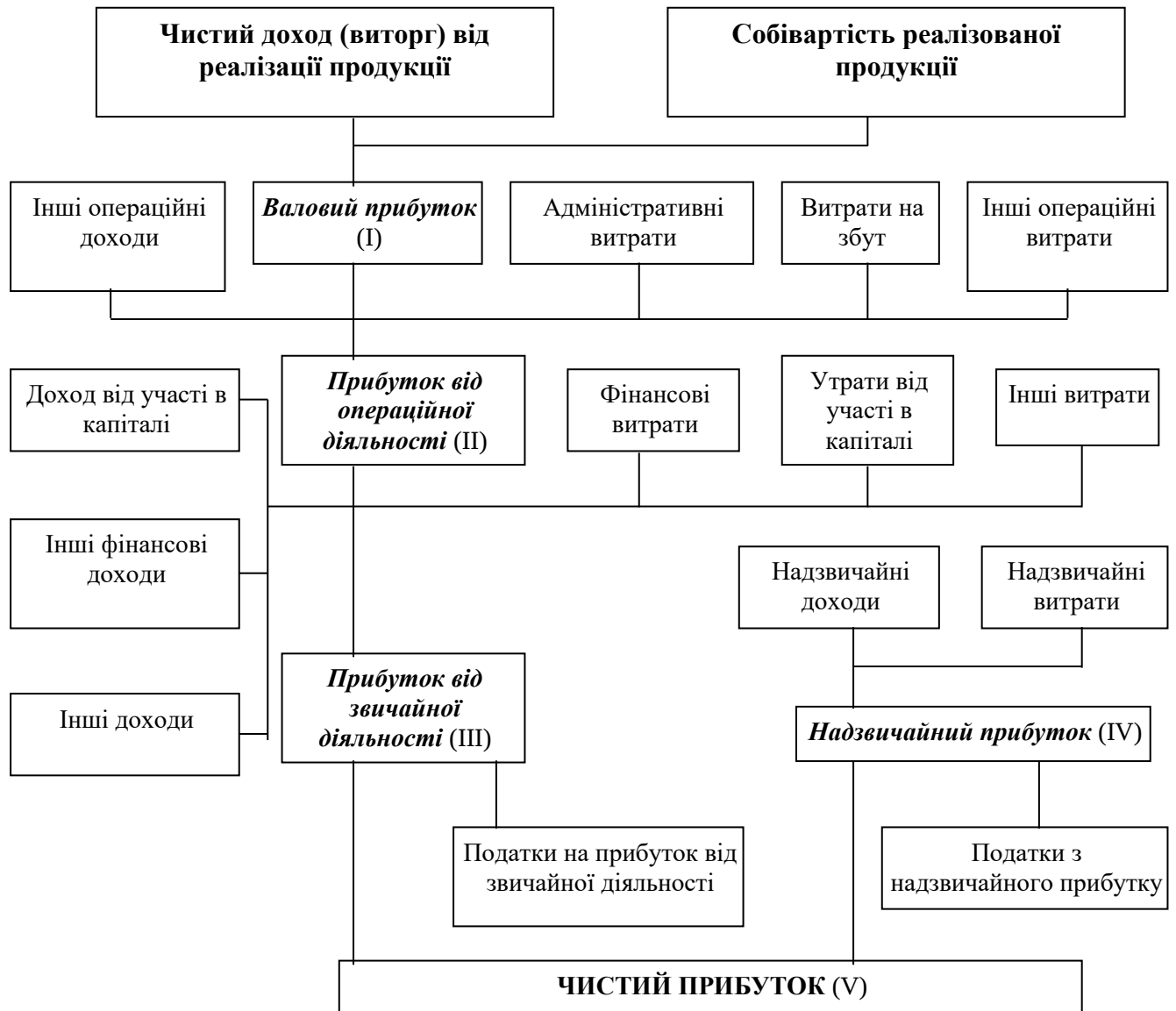
Прибуток фактичний (P_F) - реально одержувана підприємством сума прибутку (балансової) після завершення планового періоду з урахуванням усіх видів доходів і витрат, утрат, витрат і інших непередбачених витрат. Саме прибуток фактичний є узагальнюючим показником фінансових результатів господарської діяльності виробничого підприємства.

$$P_F = P - H_P - P_{FP}$$

де H_P - податок на прибуток;

P_{FP} - фінансові витрати на відсотки та інші витрати підприємства, зв'язані з залученням позикового капіталу.

Після підрахунку прибутку фактичної (чистої) на підприємстві виробляються остаточні розрахунки, преміювання працівників і інші виплати з прибутку.

Рис. 4 Формування чистого прибутку підприємства.

Прибуток обчислюється в абсолютних і відносних величинах.

Абсолютна величина прибутку - це прибуток у повній сумі від реалізації продукції, а відносна її величина представляється рівнем прибутку, тобто прибутком, що приходить на одиницю продукції.